

GWERZIOÙ : ISTOR, FEULSTER, KARANTEZ HA MEMOR (2)

Gwerz ha karantez a oa bet gwelet er wezh all. En taol-mañ eo ur werz hervez renkamant an Uhel hag a zo kinniget amañ : Gwerz lestr ar Porzh-Gwenn, ur werz o kontañ darvoudoù kriz. Ur werz dastumet en 1836, met gant darvoudoù o kas ac'hanomp d'an XVIII^{vet} kantved moarvat, marteze koshoc'h. Daoust d'an titl n'eo ket bet dastumet dre amañ, met en tu ar Merzher, en-kichen Gwengamp. Anv zo eus ul lestr savet er Porzh-Gwenn evit kas ha degas marc'hadourezh etre ar Roc'hell, Bourdel hag aodoù nord Breizh, lestr savet gant un den anvet Jouan ar Bornig. Jouan pe Iwan pe Erwan n'eo ket sklaer ar werz... Sede ma c'hoarvez d'al lestr ober peñse, da geñver e veaj kentañ, war ar c'herreg rust zo dirak porzh ar Roc'hell, ar pezh zo kontet brav-tre gant ar werz. Ha da heul nebeut eus ar vartoloded chomet bev. Daoust da enklaskoù talvoudus Donatien Laurent ha reoù Eva Guillorel n'eus ket bet kavet ar roud c'hoazh eus ar peñse-se. Un istor kriz ha kalet evel a welfet, merket gant un toullad tud yaouank eus aodoù Treger lazhet er mor.

Ar stumm roet amañ eo an hini a oa bet embannet gant Aogust Desjars e 1851, dastumet gantañ en 1836. Ar stumm koshañ anavezet. Un adstumm all zo gant Pengwern ha daou all gant Anatol ar Braz meneget gant Eva Guillorel. En unan eus ar stummoù-se zo div werzenn o venegiñ un tamm paouez en-kostez Bourdel : 'N ur return, c'hwi 'yel da Vourdel, / Da gerc'hat gwin ken dous ha mel. Brud gwin Bourdel n'eo ket ur brud nevez-nevez...

Ar werz ne lavar netra met moaien zo da soñjal e kase al lestr e sammad lien eus ar vro a-benn prenañ gwin pe se. Lien-levien (leien-leoien) evel ma veze produet kalz. Diwar lin pe kouarc'h...

Ar stumm a oa bet dastumet hag embannet gant A. Desjars zo kaer-tre. Er skrid e kaver meur a dra gentelius a-fet yezh, gerioù na gaver ket alies, gerioù kollet herie siwazh. Met ivez klichedoù ar gwerzioù evel an droienn « Kriz vize (vije) ar galon na ouelje », er poz 36.

Da lenn en ur selaou Jean-Do Robin o kanañ anezhi (gwelet al liamm e fin ar gronikenn).

Herve Bihan

Lestr ar Porzh-Gwenn

1. Jouan ar Bornig en deus graet Ar pezh na rafe den er bed ; Batiset ul lestr tri estell, Ouzh ti e dad, war ur bratell.	21. Jouan ar Bornig a lâre D'e vamm, 'barzh el lestr pa bigne : « En em lestr nevez e pignan ; « Marteze ken na retornan !
2. 'Dal ma voe graet e lestr gantañ Hag eñ d'an daoulin dirazañ, Da bidiñ Itron ar Porzh-Gwenn Evit anaout e blanedenn.	22. Me am eus lezet en armer « War-dro un tregont mouchouer. » Ha c'hoazh dezhi, pa dispartie, A lâre : « Delc'het ma alc'hwe ;
3. Gant poan e bedenn achuet, E oa e lestr amgostezet ; E oa e lestr war e goste Evit reiñ da c'hoût e veuzje.	23. « Digoret ma fres, zo 'r Goskêr, « A zo ennañ tri mouchouer, « Hag en-kichen un diamant. « Reit-i, mar plij, d'am mestrez koant
4. Jouan ar Bornig a lâre, Er Goskêr, d'e vamm, p'antree :	24. Jouan ar Bornig a lâre, Pa voe war bont al lestr neve :

« Me na rin ket, gant al lestr-mañ,
« D'ar Roc'hell e veaj kentañ. »

5.
Marc'harid Wionvarc'h a respontas
D'he map Jouanig, p'en c'hlevas :
« Droug ha mad ganeoc'h a vezo,
« 'Vit d'ar Rochell, c'hwi a yelo.

6.
« Choazet zo martoloded vat,
« Prometet oc'h dezhe gant ho tad. »
- « Mard on prometet gant ma zad,
« E rankin mont, a c'hon ervat. »

7.
Jouan ar Bornig a c'houlenne,
'N ti ar Pennuhel p'arrie,
« Boñjour, joa, deoc'h oll, en ti-mañ !
« P'lec'h'mañ 'r merc'hed, pa n'o gwelan ? »

8.
Ar Pennuhel a respontas
Da Jouan ar Bornig, p'en c'hlevas :
« Emedint war ar stank, o kannañ ;
« Et d'o sicour da dizourañ.

9.
Jouan ar Bornig a lare
Da Vari'r Pennuhel, p'he salude :
« Boñjour, Mari ar Pennuhel,
« Me a ya bremañ d'ar Roc'hell.

10.
« Me a ya bremañ d'ar Roc'hell
« Davit ar gwin ker dous hag ar mel,
« Da choaz gwin gwenn, ha gwin kleret,
« Ma dous Mari, 'vit hon eured. »

11.
Mari Pennuhel a respontas
Da Jouan ar Bornig, p'en c'hlevas :
« En anv Doue, mar em c'heret,
« Ar veaj-mañ, na n'eet ket.

12.
« Na n'eet ket gant al lestr-mañ
« D'ar Roc'hell e veaj kentañ. »
- « Droug ha mad ganimp a vezo,
« D'ar Roc'hell, allas ! me 'yelo.

13.
« Choazet zo martoloded vat,
« Prometet on dezhe gant ma zad ;
« Ha pa c'hweser ha dour, ha gwad,

« Hag a dud zo er gwaridoù,
« Ouzh hon gwelet 'kuitaat ar vro !

25.
« Mari Pennuhel zo i'e ;
« Setu hi war Grec'h-ar-Roue.
« Emañ an dour 'n he diou lagad ;
« Penaos e c'hell he c'halon pad ? »

26.
Ha, gant ar mor, evel ma 'h aent,
War gement holl a remerkent,
Ar verdeidi a lavare
An eil d'egile deus anezhe :

27.
« Setu ul lestr nevez amañ
« Hag a zo seizh mestr-lestr ennañ.
« Ma'n dije bet hepken unan,
« Na n'em gollfe ket ker buan. »

28.
Tud al lestr nevez 'c'houlenne
Ouzh ar verdeidi un dez 'voe :
« Merdeidi, dimp-ni lavaret
« Pelec'h fenozh e vank kousket ? »

29.
Hag ar verdeidi a lâre
Da dud al lestr nevez neuze :
« 'N anv Doue, mar hon c'hredet,
« Fenozh d'ar Roc'hell na n'eomp ket ;

30.
« Ar serenn a ganas neuze,
« Ha na gan 'met an droug-amzer. »
Erwan ar Bornig a lâras
D'ar verdeidi, pa o c'hlevas :

31.
« Kanet ar serenn pa garo,
« D'ar Roc'hell fetez ni 'yelo ;
« D'ar Roc'hell ec'h efomp fete,
« 'Met lâret e ve gant Doue. »

32.
Arri al lestr 'kreiz ar rec'hell,
Souden e savas an avel,
Hag hepdale, 'stokas ar c'hein
Gant ur vrud euzhus, war ar vein.

33.
Ma karje Erwan ar Bornig
Be'añ sentet ouzh ar Petit,
Ha be'añ troc'het ar wern vras,

« Na dorrin ket lavar ma zad. »

14.

Jouan ar Bornig a lâre
Da Jouan ar Petit, an noz-se :
« Jouan ar Petit, ma mignon ker,
« Groa moaien ma chomin er gêr ;

15.

« Me'm bo dit un abid neve,
« Ar c'haerañ 'vo 'barzh ar c'hontre,
« Hag en devo paramanchou
« A gousto dek pistol o daou ;

16.

« 'N bered Perwenan p'arrio,
« Na vo hini en tremeno. »
Jouan ar Petit a lâre
D'Erwan ar Bornig, ar beure :

17.

« Ma yontr Erwan, mar am c'hredet,
« Jouanic ganimp na dei ket. »
- « Droug ha mad gant nep a gomzo,
« Jouan gant al lestr a yelo.

18.

Erwan ar Bornig a lâre
Deus ar Goscêr pa sortie :
« E-leal, Marc'harid Wionvarc'h,
« Ganeoc'h e chom madoù a-walc'h :

19.

« A winizh eo leun ho krangner,
« Ha pep sort gwin zo 'n ho selier.
« Be'añ eus gwin gwenn, ha gwin kleret
« D'evañ, Marc'harid, d'ho sec'hed.

20.

« Keset mab ar Ru deus ho ti ;
« Bêt ur vatezh d'ho servijiñ ;
« Bêt ur vatezh d'ho servijiñ,
« E ve'et digaket diouti. »

'C'hellent kavet ho buhez c'hoazh.

34.

War-benn un div eur goude-se,
N'oa ibil el lestr na grene.
War-benn un teir eur, pe war-dro,
E save 'n dour war ar ponto.

35.

Setu beu'et ar verdeidi
Hag al lestrad nevez n'met tri
Mab Bertram Weram, 'Vugelez,
Ar Petit, an Olierez.

36.

Kriz vize 'r galon na ouelje,
'Barzh en kêr 'r Roc'hell pa ouelje
Asambles pevarzek arched
O vont en eur fil d'ar vered ;

37.

Ha pa welje seizh intañvez
'N iliz Perwenan asambles,
Unan-warn-ugent, pe war-dro,
Chomet gante a vinoro.

38.

Marc'harid Wionvarc'h, ar wreg vihan,
Honnezh a zo kañvaouiet hep doan ;
Beu'et he fried, hag e lestr,
He daou vab-hi Jouan ha Selvestr.

39.

M'arrije 'r Bornig er Gozhkêr,
E vê soûet war e amzer
Gwelet un tamm mesaer deñved
Gant e Varc'harid o kousket.

40.

M'he dize Mari Pennuhel
Bet douget he c'hañvoù a bell,
'Vize dime'et da Salio,
Pe d'ur marc'hadour a Rosko.

Levrlennadur

Desjars, Auguste, *Chanson bretonne du six-septième siècle*, en *Annuaire des Côtes-du-Nord*, publié par une société d'écrivains du département. Seizième année. 1851. Nouvelle série. – Tome Ier. Saint-Brieuc, chez L. Prud'homme, Imprimeur – Libraire, et chez tous les libraires du département, 1851, pp. 214-233 : <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k1107255> & Mélusine, recueil de mythologie, littérature populaire, traditions & usages, Paris, Levrann III, 1886-1887, pp. 77-82 : <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k57906482>

Penwern (Penguern), Jean-Marie, Dornskrid Nnn 95, da bellgargañ war Gallica :

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b10038105z.r=manuscrit%20celtique%20n%C2%B0%2095?rk=85837;2> & Al Liamm Niv. 38, 1953, pp. 23-26 :
https://bibliotheque.idbe.bzh/data/cle_62/Al_Liamm_1953_niv_36-41.pdf

Eva Guillourel, *La complainte et la plainte, chanson, justice, cultures en Bretagne (XVIe-XVIIIe siècles)*, PUR/Dastum/CRBC, 2010, pp. 508-511.

Michel, Nassiet, *La littérature orale bretonne et l'histoire*, Annales de Bretagne et des pays de l'Ouest, Tome 106, numéro 3, 1999, pp. 35-64 : https://www.persee.fr/doc/abpo_0399-0826_1999_num_106_3_4042

Da selaou

Jean-Do Robin, Lestr Porzh-Gwenn – Le navire de Port-Blanc, CD Bro-Dreger IV : Kanaouennoù an aod. Chants des côtes trégorroises, 1998 (an destenn zo diheñvelik un tamm met mouezh Jean-Do zo un drugar !) war al lec'hienn kan.bzh : <https://tob.kan.bzh/chant-00131.html>